

Ewa Domagała-Zyśk, Katarzyna Mariańczyk, Iwona Chrzanowska,
Marzenna Czarnocka, Beata Jachimczak, Magdalena Olempska-Wysocka,
Wojciech Otrębski, Beata Papuda-Dolińska, Karol Pawlak, Dorota Podgórska-Jachnik,

SZKOLNA OCENA FUNKCJONALNA: PRZEBIEG PROCESU W ASPEKCIE OCENY AKTYWNOŚCI I UCZESTNICTWA



Ministerstwo
Edukacji i Nauki



Konteksty
Psychologii
Rehabilitacji

Ewa Domagała-Zyśk, Katarzyna Mariańczyk, Iwona Chrzanowska,
Marzenna Czarnocka, Beata Jachimczak, Magdalena Olempska-Wysocka,
Wojciech Otrębski, Beata Papuda-Dolińska, Karol Pawlak, Dorota Podgórska-Jachnik,

SZKOLNA OCENA FUNKCJONALNA: PRZEBIEG PROCESU W ASPEKCIE OCENY AKTYWNOŚCI I UCZESTNICTWA

Wydawnictwo KUL
Lublin 2022

Wstęp

Szkolna diagnoza/ocena psychospołecznego funkcjonowania ucznia jako ważny aspekt pracy nauczycieli i specjalistów jest obecna w placówkach edukacyjnych od zawsze. W ostatnich dwóch dekadach na „rynku edukacyjnym” pojawiło się wiele różnych propozycji przebiegu tego procesu oraz narzędzi, metod i procedur wykorzystywanych w trakcie jego realizacji. Równolegle konieczne okazało się systematyczne porządkowanie podejmowanych przez nauczycieli i specjalistów działań oceniających uczniów szczególnie wtedy, gdy efekty tych ocen stawały się bazą do planowania organizacji wsparcia edukacyjno-specjalistycznego na szczeblu samorządowym (organów prowadzących) i ich finansowania na szczeblu rządowym (MEiN).

Podjęte ostatnio działania Ministerstwa Edukacji i Nauki, zmierzające do uporządkowania realizowanego w systemie edukacji procesu diagnozy/oceny dzieci i uczniów zaproponowane zostały w opracowaniu *Edukacja dla wszystkich – ramy rozwiązań legislacyjno-organizacyjnych na rzecz wysokiej jakości kształcenia włączającego dla wszystkich osób uczących się* (MEiN, 2020). W ramach różnych działań przygotowawczych do wdrożenia zaproponowanego we wspomnianym opracowaniu modelu edukacji włączającej aktualnie realizowanych jest wiele projektów koncepcyjnych i testujących wypracowane rozwiązania. Jednym z projektów koncepcyjnych był ten realizowany przez Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, którego celem głównym było wypracowanie standardów przebiegu procesu oceny funkcjonalnej dzieci i uczniów oraz planowania wsparcia edukacyjno-specjalistycznego

w przypadku występowania wybranych trudności rozwojowych lub trudności w uczeniu się. Wzięto pod uwagę następujące trudności: uszkodzenie słuchu; dysfunkcję wzroku; specyficzne zaburzenia uczenia się; zaburzenia rozwoju mowy i języka; zaburzenia rozwoju intelektualnego; zaburzenia ze spektrum autyzmu; zaburzenia zachowania i emocji. Równolegle w projekcie prowadzono dwa zadania, których efekty są kompatybilne. Zadanie pierwsze dotyczyło opracowania zestawów standardów wdrażania procesu oceny funkcjonalnej oraz planowania i realizacji wsparcia edukacyjno-specjalistycznego. Jego efekty są prezentowane w części I opracowania. W części II prezentujemy efekty prac zespołu ekspertów realizującego zadanie drugie w projekcie, dotyczące przebiegu procesu szkolnej oceny funkcjonalnej. Ważnym efektem wykonanego zadania pierwszego jest Aneks do części I, w którym przedstawiamy wykaz aktualnie dostępnych na rynku polskim wystandaryzowanych narzędzi rekomendowanych do wykorzystania w realizacji procesu oceny funkcjonalnej dzieci i uczniów.

Niniejsze opracowanie tworzą założenia główne, jakie trzeba przyjąć, aby prawidłowo realizować proces szkolnej oceny funkcjonalnej uczniów oraz szczegółowy opis przebiegu tego procesu zawarte w Instrukcji. Z kolei zaś w Aneksie do niej udostępniamy wypracowane narzędzia, które umożliwią sprawną realizację tego procesu w zakresie aktywności i uczestnictwa w przebiegu edukacji.

5. PRZEBIEG PROCESU SZKOLNEJ OCENY FUNKCJONALNEJ W PLACÓWCE EDUKACYJNEJ

Poniżej przedstawiamy przebieg SzOF oraz podstawowe dokumenty wykorzystywane w tym procesie.

Ogólne założenia:

1. W procesie *Szkolnej Oceny Funkcjonalnej* (SzOF) zbierane są informacje o mocnych i słabych stronach ucznia, a także podejmowane decyzje o wsparciu edukacyjno-specjalistycznym dla ucznia i formułowane rekomendacje do dalszych etapów oceny funkcjonalnej (np. wskazania do pogłębionej oceny funkcjonalnej w poradni psychologiczno-pedagogicznej).
3. Osobą koordynującą proces *Szkolnej Oceny Funkcjonalnej* jest *Koordinator Szkolnej Oceny Funkcjonalnej* (KSzOF) – pedagog szkolny, pedagog specjalny, psycholog lub inna osoba wyznaczona przez dyrektora szkoły.
4. Jeśli uczeń miał już wykonywaną wcześniej *Ocenę Funkcjonalną* (OF) (np. w ramach WWR lub we wcześniejszych klasach) i posiada zgromadzone dokumenty z diagnozami medycznymi, ocenami psychologiczno-pedagogicznymi, logopedycznymi – także one podlegają analizie w procesie SzOF.

Etap 1.

Pierwszym etapem SzOF są konsultacje zespołowe. W konsultacjach mogą uczestniczyć: uczeń, nauczyciele (np. nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej, nauczyciel – wychowawca, inny nauczyciel dobrze znający ucznia), nauczyciele specjaliści zatrudnieni w szkole (psycholog, pedagog, pedagog specjalny,

logopeda) oraz rodzice/prawni opiekunowie ucznia. Dodatkowo mogą także uczestniczyć osoby spoza środowiska szkolnego i domowego dobrze znające ucznia, np. terapeuci, wychowawcy świetlic środowiskowych.

Konsultacje zespołowe odbywają się zawsze wtedy, gdy rodzic, nauczyciel lub inny specjalista (np. pedagog, psycholog, pedagog specjalny, logopeda) dostrzeże jakieś ograniczenia aktywności i uczestnictwa ucznia w edukacji szkolnej oraz kiedy potrzebę konsultacji zgłaszają rodzice/opiekunowie ucznia lub sam uczeń. Konsultacje zespołowe podejmowane są przede wszystkim:

- 1) gdy do placówki trafia uczeń ze zdiagnozowaną niepełnosprawnością/ dodatkowymi potrzebami edukacyjnymi – wskazane są konsultacje zespołowe dotyczące kontynuacji dotychczasowego wsparcia, ewentualnie wprowadzenia nowych strategii wynikających z kolejnych/nowych zadań edukacyjnych ucznia;
- 2) gdy nauczyciel, rodzic, sam uczeń lub inna osoba zgłasza potrzebę udzielenia uczniowi wsparcia, ale zakres jego trudności nie jest jeszcze określony – celem konsultacji zespołowych jest wówczas zidentyfikowanie problemu i podjęcie decyzji co do rodzaju i zakresu wsparcia, a jeśli trzeba – również dalszych działań diagnostycznych.

W kolejnych miesiącach pobytu ucznia w placówce spotkania zespołu konsultacyjnego mają charakter ewaluacyjny i odbywają się jeden raz w semestrze.

Koordinator SzOF decyduje o osobach zaproszonych do Zespołu Konsultacyjnego (ZK). Przekazuje zainteresowanym (jeżeli to możliwe, to także uczniowi) do wypełnienia *Formularz Konsultacji Zespołowych* (FKZ). W FKZ każdy uczestnik ZK zaznacza obszar/obszary, w których pojawiają się

problemy i te, w których dostrzegane są mocne strony ucznia. FKZ jest wypełniany przez każdego z członków *Zespołu Konsultacyjnego*.

Etap 2.

Kolejnym etapem jest spotkanie ZK w celu rozmowy i uzgodnienia obszarów wymagających wsparcia dziecka/ucznia, z uwzględnieniem dostrzeżonych problemów i mocnych stron. ZK ustala konieczne działania wspierające. W czasie spotkania ZK uzupełniany jest wspólnie *Protokół Konsultacji Zespołowych*, a w nim treść *Formularza Konsultacji Zespołowych*. W protokole zapisywane są także informacje o planowanych działaniach wspierających, czasie ich realizacji, osobach odpowiedzialnych za poszczególne zadania oraz potrzebie podjęcia dalszych diagnoz i ocen, np. z wykorzystaniem *Arkusza Obserwacji Ucznia* (AOU) w obszarach, w których w *Formularzu Konsultacji Zespołowych* wskazano występowanie problemu.

Etap 3.

Jeśli w wypracowanym przez ZK wspólnym *Formularzu Konsultacji Zespołowych* wskazano obszary problemowe, przeprowadza się w nich szczegółową obserwację z wykorzystaniem *Arkusza Obserwacji Ucznia* (AOU) lub/ oraz innych narzędzi w procesie *Szkolnej Oceny Funkcjonalnej*. Nauczyciel lub inny specjalista (np. pedagog, psycholog, pedagog specjalny, logopeda) przeprowadza obserwację funkcjonowania ucznia w szkole, a rodzic w domu. Obserwacja może dotyczyć wybranych obszarów lub wszystkich 9 obszarów wskazanych w AOU, co pozwoli uzyskać całościowy obraz funkcjonowania ucznia w zakresie aktywności i uczestniczenia. Jeśli jest kilka obszarów problemowych, wskazana jest taka całościowa ocena. Obserwacja jest elementem procesu konsultacji szkolnych, a wypełnienie AOU umożliwia pozyskanie

konkretnych informacji o zakresie ograniczeń w aktywności i uczestnictwie dziecka w edukacji szkolnej, jak również w środowisku domowym.

Na tej podstawie wskazywane są obszary wymagające wsparcia. AOU pozwala uporządkować sposób myślenia o funkcjonowaniu w obszarach istotnych dla realizacji roli ucznia. Jest przewodnikiem nauczyciela w szerokim spojrzeniu na sytuację ucznia.

Etap 4.

Po wypełnieniu *Arkusza Obserwacji Ucznia* przez osoby uczestniczące w konsultacjach organizowane jest kolejne spotkanie ZK. Przeprowadza się na nim analizę i porównanie wyników z obserwacji dokonanych przez członków ZK oraz wyników uzyskanych z innych źródeł (np. szczegółowej diagnozy pedagogicznej, logopedycznej, psychologicznej czy medycznej). Podejmowane są ustalenia co do możliwości prowadzenia w placówce edukacyjnej dalszych diagnoz (z wykorzystaniem innych kolejnych narzędzi do oceny nauczycielskiej oraz diagnozy psychologiczno-pedagogicznej). Ustala się organizację dalszego wsparcia edukacyjno-specjalistycznego i terapeutycznego w placówce. Może też zapaść decyzja o potrzebie skierowania ucznia w celu wykonania pogłębionej oceny funkcjonalnej do poradni psychologiczno-pedagogicznej (PP-P). Efekty analiz ZK prezentowane są w *Protokole Szkolnej Oceny Funkcjonalnej*.

W przypadku podjęcia decyzji o wdrożeniu wsparcia edukacyjno-specjalistycznego przez ZK lub według wskazówek przekazanych z PP-P spotkania zespołu odbywają się co najmniej dwa razy w roku szkolnym. W ewaluacji udzielanego wsparcia można ponownie wykorzystywać *Formularz Konsultacji Zespołowych* oraz *Arkusz Obserwacji Ucznia*. W przypadku konieczności podjęcia pogłębionej oceny funkcjonalnej komplet dokumentów: *Protokół Szkolnej Oceny Funkcjonalnej* oraz formularze i arkusze z dotychczasowych obserwacji przekazywany jest do PP-P. Tam podjęte będą dalsze działań diagnostycznych pod kątem uruchomienia kolejnego poziomu wsparcia edukacyjno-specjalistycznego.

Arkusz Obserwacji Ucznia (AOU)

(w procesie Szkolnej Oceny Funkcjonalnej uczniów szkół ponadpodstawowych)

Imię i nazwisko ucznia:

Klasa:

Data urodzenia ucznia:

Imię i nazwisko osoby wypełniającej arkusz:

Osoba dokonująca oceny (proszę zakreślić właściwe):

rodzic/opiekun prawny/nauczyciel/nauczyciel specjalista (jaki?)

Data wypełnienia arkusza:

Instrukcja: *Arkusz Obserwacji Ucznia* (AOU) to narzędzie służące do gromadzenia informacji o aktywnościach i uczestnictwie, jakie podejmuje uczeń w procesie edukacji. Oceniane aktywności pogrupowane są w obszary zgodne z klasyfikacją ICF. Dla każdego z dziewięciu obszarów zaproponowano wskaźniki opisujące aktywności i zachowania ucznia. Obserwujący/oceniający wybiera jedną z dwóch kategorii opisu/oceny: „Tak”, zachowanie/aktywność jest aktualnie obecne u ucznia; „Nie”, zachowanie/aktywność aktualnie nie występuje u ucznia. W kategorii „Tak” można też wybrać kategorie szczegółowe (jedną lub więcej) dookreślające specyfikę funkcjonowania ucznia:

aktywność jest podejmowana, gdy uczeń otrzymuje „więcej czasu”; „wsparcie drugiej osoby”; „wsparcie techniczne”. AOU to narzędzie dające bazę informacji przede wszystkim do opisu jakościowego funkcjonowania ucznia. Informacje uzyskane w AOU wraz z tymi pozyskanymi z innych źródeł stanowią podstawę przygotowania *Protokołu Szkolnej Oceny Funkcjonalnej* (PSzOF). Jeśli ocena nie jest możliwa, proszę nic nie wypełniać, tylko przejść do kolejnego twierdzenia. Jeśli arkusz wypełniany jest przez rodzica, może zostać wypełniony samodzielnie lub wspólnie z koordynatorem Szkolnej Oceny Funkcjonalnej.

Obszar I. Uczenie się i stosowanie wiedzy					
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:		
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne
1	Uważnie słucha oraz prawidłowo odbiera wypowiedzi nauczyciela, kolegów, innych osób z otoczenia, w różnych sytuacjach życiowych				
2	Uważnie słucha oraz prawidłowo odbiera treści audio, np. tekstu, audiobooka				
3	Przeszukuje wzrokiem w celu odnalezienia wskazanego przedmiotu w zbiorze				
4	Skupia uwagę wzrokową na nowym obiekcie, interesującej sytuacji (przygląda się uważnie)				
5	Prawidłowo rozpoznaje i interpretuje treść prezentowaną w sposób graficzny: obrazy, zdjęcia, wykresy, mapy				
6	W sytuacji czytania, pisania, obserwowania zachowuje właściwą odległość względem książki/zeszytu/przedmiotu				
7	Płynnie przenosi spojrzenie z jednego przedmiotu na drugi				
8	Krytycznie ocenia tekst (wszystkie gatunki literackie) i interpretuje go w różnych kontekstach, np. epoka literacka, konwencja literacka, wydarzenia historyczne				
9	Rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych, popularnonaukowych oraz naukowych i właściwie odczytuje ich przekaz (fakty, opinie, komentarze, parafrazy)				
10	Wyszukuje informacje w tekście popularnonaukowym, naukowym, prawnym itp.				
11	Interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego				
12	Tworzy wypowiedzi pisemne z wykorzystaniem wszystkich gatunków literackich (np. dialog, esej, referat, szkic krytyczny, uwzględniając ich charakterystyczne cechy				
13	Tworzy złożoną wypowiedź argumentacyjną według zasad logiki i retoryki (teza/hipoteza, argumenty, przykłady, podsumowanie i wnioski), dbając o poprawność językową i stylistyczną				
14	Stosuje bez błędów wszystkie zasady ortografii (w tym wyjątki), interpunkcji i wielkich liter, skrótów i używa je we właściwy sposób				
15	Wykonuje obliczenia, stosuje prawa działań matematycznych przy przekształcaniu wyrażeń algebraicznych w zakresie poznanym na lekcjach edukacji matematycznej, również takich, które wymagają umiejętności łączenia wiedzy z różnych działów matematyki				
16	Dopasowuje schematy, algorytmy, metody właściwie dla rozważanego problemu podczas rozwiązywania zadań zarówno matematycznych, jak i praktycznych				
17	Interpretuje i operuje informacjami przedstawionymi w tekście (matematycznym, ale i popularnonaukowym) w formie wykresów, diagramów, tabel				
18	Naśladuje sekwencję ruchów, np. w tańcu, układzie gimnastycznym				

Obszar I. Uczenie się i stosowanie wiedzy						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
19	Odwzorowuje złożone figury, znaki symboliczne					
20	Przepisuje teksty z tablicy					
21	Naśladuje wyraz twarzy, gestykulację					
22	Powtarza rytm/melodię					
23	Adekwatnie do sytuacji zadaje pytania wymagające wyjaśnienia: dlaczego?, jak?, jak to było?					
24	Wykazuje zainteresowanie informacjami zawartymi w tekstach, w przekazie słownym					
25	Odróżnia informacje prawdziwe od zmyślonych					
26	Krytycznie ocenia użyteczność informacji					
27	Rozumie znaczenie znaków lub symboli (graficznych, migowych), np. znaków drogowych, skrótów, akronimów					
28	Używa zdań złożonych poprawnych pod względem gramatycznym					
29	Opisuje sytuacje, uczucia i zachowania różnych osób					
30	Tworzy historie, opowiadania					
31	Liczy dwójkami, piątkami, dziesiątkami, setkami					
32	Recytuje wiersze z pamięci wraz z gestykulacją					
33	Wykonuje sekwencje czynności zgodnie z regułami i w ustalonej kolejności, np. uczenie się gry (w piłkę nożną lub szachy), posługiwanie się narzędziami					
34	Skupia uwagę na właściwościach osób, takich jak mimika twarzy, dotyk lub głos					
35	Dostrzega zmiany w otoczeniu (Ilość czy intensywność bodźców)					
36	Celowo koncentruje się na wybranym elemencie otoczenia fizycznego					
37	Celowo koncentruje się na wybranym elemencie w otoczeniu społecznym					
38	Skupia się na zadaniu i doprowadza je do końca					
39	Podjękuje współpracę z innymi w zakresie aktywności myślowej (np. metoda dramy, burza mózgów, mediacje)					

Obszar I. Uczenie się i stosowanie wiedzy						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
40	Analizuje, przypuszcza, dowodzi teorii					
41	Rozwiązuje zagadki, łamigłówek					
42	Generuje pomysły, tworzy pojęcia lub obrazy przez zakładanie czegoś na podstawie niekompletnych faktów lub informacji					
43	Tworzy hipotezy, przypuszczenia, pomysły w celu sformułowania założenia lub przetestowania hipotez dotyczących niesprawdzonych faktów					
44	Uzasadnia swoje sądy w sposób logiczny					
45	Przekonuje innych do aktywności					
Uwagi i komentarze do obszaru I						

Obszar II. Ogólne zadania i obowiązki					
Uczeń/uczenica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:		
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne
46	Potrafi dostrzegać złożone problemy w swoim otoczeniu, zadaje pytania problemowe				
47	Podejmuje próby znalezienia rozwiązania zauważonych problemów, eksperymentuje				
48	Dostrzega różne możliwości rozwiązania zauważonych problemów, dostrzega i szacuje ich skutki				
49	Wybiera najlepsze/optymalne rozwiązania problemów i stosuje je w praktyce				
50	Sprawdza i udoskonala znalezione rozwiązania, wprowadza innowacje w dotychczasowe sposoby działania				
51	Dostrzega możliwości i ograniczenia wyboru w różnych sytuacjach, np. wyboru określonych aktywności, działań, przedmiotów, zdaje sobie sprawę z konieczności dokonywania wyborów				
52	Potrafi przewidywać skutki złożonych wyborów, decyzji oraz wartościować je, także w sytuacji konfliktu				
53	Powstrzymuje się od pewnych działań ze względu na przewidywane skutki				
54	Dokonuje wyboru przedmiotów, aktywności, zadań, sposobu działania spośród kilku danych możliwości				
55	Potrafi określić proste i złożone zadania, jakie ma do wykonania, inicjuje wykonanie zadania, przystępuje do jego wykonania				
56	Organizuje sposób i warunki do wykonania podjętego zadania (ustala czas, miejsce, materiały potrzebne do jego wykonania, kolejność wykonania czynności)				
57	Wykonuje zadania proste i złożone (wymagające podjęcia kolejnych czynności), indywidualnie lub w grupie, realizuje kolejne kroki do ich wykonania				
58	Finalizuje zadanie, doprowadza je do końca, potrafi określić zakończenie zadania				
59	Podejmuje się wykonania kilku zadań kolejno lub równocześnie (np. udział w przygotowaniu uroczystości klasowej)				
60	Organizuje sposób i warunki do wykonania kolejno lub równocześnie kilku zadań (ustala czas, miejsce, kolejność czynności, materiały potrzebne do ich wykonania) indywidualnie lub w grupie				
61	Wykonuje działania związane z kolejną lub równoczesną realizacją kilku zadań na niektórych lub wszystkich etapach ich realizacji				
62	Wykonuje i doprowadza do końca działania związane z kolejną lub równoczesną realizacją kilku zadań indywidualnie lub w grupie				
63	Wykonuje, codzienne obowiązkowe rutynowe czynności stosownie do wieku				
64	Planuje lub bierze udział w planowaniu codziennych czynności, ustalaniu planu dnia, rozkładu zajęć				
65	Korzysta z dziennego planu zajęć, wykonuje zgodnie z nim zaplanowane czynności				

Obszar II. Ogólne zadania i obowiązki						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
66	Rozumie i akceptuje konieczne modyfikacje planu dnia, spowodowane bieżącymi potrzebami i wydarzeniami					
67	Właściwie gospodaruje czasem, by wykonać przewidziane planem dnia czynności					
68	Potrafi ocenić zakres powierzonych obowiązków, stosownych do wieku i roli społecznej oraz wykonać działania niezbędne, aby im podołać					
69	Radzi sobie ze stresem związanym z wykonywaniem codziennych zadań (np. czekanie na swoją kolej, odpowiadanie przy klasie, wykonywanie zadań pod presją czasu, przy bodźcach zakłócających)					
70	Radzi sobie ze stresem podczas występów szkolnych, odpowiedzi, klasówki, egzaminu					
71	Sygnalizuje odczuwanie zagrożenia, potrzebę wsparcia, szuka pomocy innych osób w sytuacjach trudnych					
Uwagi i komentarze do obszaru II						

Obszar III. Porozumiewanie się					
Uczeń/uczenica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:		
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne
72	Rozumie i reaguje na kierowane do niego złożone komunikaty ustne: złożone polecenia, instrukcje, pytania				
73	Rozumie znaczenia komunikatów ustnych o znaczeniu przenośnym, rozumie potoczne metafory (np. <i>głowa mi pęka</i> , <i>mam dużo na głowie</i>), różnego rodzaju metafory literackie i rzadziej spotykane przysłowia (np. z innych kultur)				
74	Odróżnia wypowiedzi zawierające opinie od opisu faktów, jest krytyczny w odbiorze komunikatów ustnych, weryfikuje ich wiarygodność				
75	Rozumie sarkazm, ironię, żarty i dowcipy adekwatne do wieku				
76	Rozumie i reaguje na komunikaty przekazane w sposób niewerbalny za pomocą mowy ciała: mimiki, postawy ciała, naturalnych gestów, ruchu				
77	Rozumie znaczenie specyficznych, umownych gestów (np. dwa palce wyprowadzone od oczu jako komunikat <i>obserwuję cię</i> , palec na ustach jako <i>cisza</i>); wie, co oznacza ton głosu osoby, z którą rozmawia				
78	Odczytuje plany i mapy, schematy rysunkowe, fotografie, rozumie znaczenie większości znaków drogowych, graficznych ikon informacyjnych w przestrzeni publicznej, emotikon				
79	Rozumie znaczenie i reaguje na umowne znaki świetlne lub dźwiękowe, np. dźwięk syreny pożarniczej, alarmy ostrzegawcze				
80*	Uważnie obserwuje gesty i mimikę osób komunikujących się w ten sposób, starając się dokładnie zrozumieć sens i intencje ich komunikatów				
81*	Rozumie wielozdaniowe komunikaty w języku migowym lub w języku polskim miganiem na tematy oderwane od sytuacji konkretnych				
82*	Rozumie taką liczbę znaków językowych migowych, która umożliwia mu swobodne rozumienie wypowiedzi (komunikatów) na tematy związane z życiem codziennym oraz z poznawaniem otaczającego świata. Liczba znaków, które rozumie, przekracza 3000				
83	Śledzi lub wyszukuje interesujące go/ją informacje w czasopiśmie, gazetach, książkach, w Internecie				
84	Wykazuje zainteresowanie słowem pisanym jako źródłem informacji, czyta systematycznie				
85	Rozumie dosłowne i przenośne znaczenia czytanych przez siebie tekstów (opowiadań, wierszy, artykułów), także zawierających metafory, rozumie intencje autora zawarte w drugiej, niedosłownej warstwie tekstu (co autor chciał przekazać czytelnikowi poprzez tekst)				
86	Chętnie zabiera głos w obecności osób znanych, bliskich, w kontakcie z rówieśnikami, ale także w obecności osób obcych. Potrafi zabrać głos w sytuacji publicznej (np. na zebraniu, akademii)				
87	Wypowiada się w konkretnych sytuacjach „tu i teraz”, mówi o faktach, uczuciach, oczekiwaniach w sposób dosłowny lub domyślny				
88	Wypowiada się w odniesieniu do rzeczy, zdarzeń i zjawisk, wychodząc poza aktualny kontekst „tu i teraz”, relacjonuje zdarzenia, przeżycia, opowiada historie, bogate w szczegóły				
89	Mówiąc spontanicznie, buduje dłuższe wypowiedzi ze zdań prostych i złożonych. Używa adekwatnych/właściwych słów i zwrotów o znaczeniu dosłownym i domyślnym. Posiada zasób słów na poziomie wieku				
90	Przywołuje inne osoby gestem i mimiką. Wyraża niewerbalnie swoją aprobatę lub jej brak. Posługuje się mimiką, gestykulacją adekwatnie do sytuacji społecznej				
91	Za pomocą gestów i mimiki potrafi zwrócić na siebie czyjąś uwagę, domagać się czegoś, wyrazić swoje emocje i oczekiwania. Świadomie używa gestów i mimiki dla większej ekspresji				
92	Używa do przekazania wiadomości swoich bardziej złożonych pomysłów: symboli, rysunków, schematów, zdjęć, obrazków				

Obszar III. Porozumiewanie się						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
93	Wykazuje zainteresowanie pismem jako sposobem przekazywania informacji i wykorzystuje je w praktyce w różnych formach i sytuacjach stosownie do wieku					
94	Pisze dłuższe wiadomości w e-mailu, smsie lub na kartce w celu przekazania informacji, prośby, komentarza, wyjaśnienia czegoś na piśmie					
95	Potrafi napisać dłuższy tekst z przynajmniej kilkunastu zdań sensownych, zrozumiałych i powiązanych ze sobą [nie oceniamy błędów gramatycznych i ortograficznych]					
96	Pisze dłuższy list w formie tradycyjnej lub elektronicznej do rodziców lub przyjaciela					
97	Nawiązuje i kontynuuje rozmowę z drugą osobą, znajomą lub obcą w formie ustnej, wymienia z nią swoje myśli i poglądy. Stosuje zasadę przemienności wypowiedzi i inne reguły konwersacji					
98	Nawiązuje i kontynuuje rozmowę z drugą osobą w formie pisemnej (np. w Internecie, smartfonie), wymienia z nią swoje myśli i poglądy. Odpowiada na e-maile/smsy innych					
99	Rozumie, kiedy kończy się rozmowa lub sam potrafi ją zakończyć, używając adekwatnych do okoliczności konwencjonalnych określeń (np. żegna się, umawia na kolejną rozmowę). Podsumowuje rozmowę, wyciąga z niej wnioski					
100	Nawiązuje i kontynuuje rozmowę w obecności kilku osób. Uczestniczy w kilkusobowej dyskusji, zadaje pytania, odpowiada, komentuje					
Uwagi i komentarze do obszaru III						

* dotyczy **tylko** uczniów posługujących się językiem migowym

Obszar IV. Motoryka, poruszanie się – w tym mobilność i aktywność manualna					
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:		
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne
101	Potrafi przyjmować pozycję leżącą lub zmieniać pozycję ciała z horyzontalnej na każdą inną pozycję, np. stojącą lub siedzącą				
102	Potrafi przyjmować pozycję siedzącą lub w kucki na pośladkach z kolanami blisko złączonymi				
103	Potrafi zmieniać pozycję ciała z kucznej na każdą inną pozycję, np. stojącą				
104	Potrafi przyjmować pozycję siedzącą i zmieniać pozycję ciała z siedzącej na każdą inną pozycję, np. stojącą lub leżącą				
105	Potrafi przyjmować pozycję stojącą lub potrafi zmieniać pozycję ciała ze stojącej na każdą inną pozycję, np. leżącą lub siedzącą				
106	Potrafi pochylać tułów ku dołowi lub na bok, np. sięganie w dół po jakiś przedmiot				
107	Potrafi korygować i przesuwać ciężkości ciała z jednej pozycji do innej podczas siedzenia, stania lub leżenia, jak np. przenoszenie ciała z jednej stopy na drugą podczas stania				
108	Potrafi utrzymać pozycję leżącą, np. leżenie na materacu, w pozycji na brzuchu, na plecach				
109	Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję kuczną				
110	Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję kłęzącą				
111	Potrafi utrzymać przez krótki czas pozycję siedzącą				
112	Potrafi podnosić przedmiot				
113	Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie za pomocą rąk, jak np. przenoszenie szklanki lub zabawki				
114	Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie za pomocą ramion, przedramion i rąk, np. przenoszenie zwierzątka domowego, dużego pudełka				
115	Potrafi zabierać lub przenosić przedmiot z jednego miejsca na drugie z użyciem barków, bioder lub pleców, np. noszenie plecaka/tornistra				
116	Potrafi używać rąk, ramion i innych części ciała w celu odłożenia przedmiotu w jakimś miejscu, np. odkładanie na ziemię konewki z wodą, zdejmowanie plecaka, położenie kota/małego psa na ziemię				
117	Potrafi podnosić małe rzeczy za pomocą palców i ręki, np. podnosi długopis, monetę				
118	Potrafi chwycić i przytrzymać za pomocą jednej lub dwóch rąk, np. potrafi chwycić klamkę, przedmioty				
119	Potrafi używać palców i ręki do kontrolowania, poruszania przedmiotami (manipulowanie w dłoni)				
120	Potrafi w sposób zamierzony wypuszczać przedmioty z palców/dłoni				
121	Potrafi przyciągnąć przedmiot do siebie za pomocą palców/dłoni ramion, np. przyciągnąć drzwi tak, aby się zamknęły				

Obszar IV. Motoryka, poruszanie się – w tym mobilność i aktywność manualna						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
122	Potrafi używać palców, rąk i ramion w celu przemieszczenia czegoś od siebie lub poruszenia tego z miejsca na miejsce, np. popycha piłkę, klocki, odsuwa książki na ławce					
123	Potrafi używać palców, rąk i ramion w celu dosięgnięcia, dotknięcia i schwycenia czegoś z dala od siebie, np. dosięga książkę, zabawki					
124	Potrafi obrócić, przekręcić lub zgiąć przedmiot, jak np. przy posługiwaniu się narzędziami lub przyborami					
125	Potrafi używać palców, rąk i ramion po to, aby podnieść coś i z pewną siłą wprawić w ruch, jak np. gdy rzuca się piłką					
126	Potrafi używać palców, rąk i ramion po to, aby złapać poruszający się przedmiot, zatrzymać go i trzymać, jak np. gdy łapie się piłkę					
127	Chodzi na małe odległości poniżej kilometra wewnątrz i na zewnątrz budynku, po różnych powierzchniach (równe/nierówne; płaskie/pochyłe; stabilne/niestabilne)					
128	Chodzi powyżej kilometra, po różnych powierzchniach (równe/nierówne; płaskie/pochyłe; stabilne/niestabilne)					
Uwagi i komentarze do obszaru IV						

Obszar V. Dbanie o siebie, samoobsługa i samodzielność						
Uczeń/uczenica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
129	Potrafi umyć ręce, twarz					
130	Potrafi umyć włosy					
131	Potrafi się umyć się/wziąć prysznic i osuszyć po zakończonym myciu					
132	Potrafi dokonać wyboru ubrania i obuwia adekwatnie do warunków pogodowych lub sytuacji					
133	Potrafi zaplanować właściwą kolejność zakładania i zdejmowania ubrania					
134	Potrafi założyć koszulę, spodnie, rajstopy, bieliznę, rękawiczki, spódnicę, sukienkę, obuwie itp.					
135	Potrafi zdjąć koszulę, spodnie, rajstopy, bieliznę, rękawiczki, spódnicę, sukienkę, obuwie itp.					
136	Potrafi zjeść przygotowaną kanapkę					
137	Potrafi zjeść przygotowaną zupę łyżką					
138	Potrafi zjeść przygotowane danie widelcem					
139	Potrafi zjeść przygotowane danie nożem i widelcem					
140	Realizuje/podejmuje aktywności prozdrowotne (sporty/treningi; odpowiedni do potrzeb wypoczynek/sen; przebywanie na świeżym powietrzu). Dba o dobrą kondycję					
141	Respektuje zasady bezpieczeństwa na terenie szkoły i poza nią, unika ryzykownych lub szkodliwych dla zdrowia sytuacji					
142	Dba o zdrową, pełnowartościową dietę, unika szkodliwych pokarmów, napojów i substancji					
143	Potrafi sygnalizować pogorszenie stanu zdrowia, prosić o pomoc z powodu odczuwanych dolegliwości fizycznych lub psychicznych, w razie potrzeby korzysta z pomocy lekarza, psychologa, przestrzega ich zaleceń					
Uwagi i komentarze do obszaru V						

Obszar VI. Życie domowe						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
144	Dbą o/utrzymuje porządek w swojej szafce, szufladzie, na biurku, w pokoju, w miejscu pracy/nauki/zamieszkania, wykorzystując do tego sprzęt gospodarstwa domowego					
145	Sprząta w miejscu pracy/nauki/zamieszkania po wykonanej pracy, potrafi zamieść śmieci, wyrzucić je, wytrzeć lub wymyć blat z kleju, farby, dąży do przywrócenia porządku wokół siebie					
146	Włącza się do prac domowych, ma swoje stałe obowiązki związane z prowadzeniem gospodarstwa stosowne do wieku					
Uwagi i komentarze do obszaru VI						

Obszar VII. Wzajemne kontakty i związki międzyludzkie						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
147	Okazuje szacunek i serdeczność w relacjach z innymi ludźmi					
148	Konstruktywnie reaguje na pozytywne i negatywne informacje dotyczące jego osoby, wykonywanych zadań					
149	Rozpoznaje i reaguje na sygnały niewerbalne i gesty społeczne w relacjach z rówieśnikami					
150	Zachowuje odpowiedni dystans/kontakt fizyczny w kontaktach interpersonalnych w sposób adekwatny do sytuacji i akceptowany społecznie					
151	W kontaktach/relacjach z rówieśnikami jest tolerancyjny i akceptujący					
152	Kontroluje swoje emocje w relacjach z rówieśnikami					

Obszar VII. Wzajemne kontakty i związki międzyludzkie						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
153	Kontroluje swoje zachowanie (m.in. agresję werbalną i fizyczną) podczas kontaktów interpersonalnych					
154	Adekwatnie do wieku inicjuje i kończy wzajemne kontakty z innymi osobami					
155	Nawiązuje wzajemne kontakty stosownie do pełnionych ról społecznych, np. przewodniczącego klasy, członka klubu sportowego					
156	Zachowuje dystans w relacjach społecznych w sposób adekwatny do sytuacji i akceptowany kulturowo					
157	Potrafi uzyskać informację od nieznaną osoby					
158	Wie, jak rozpoznać niebezpieczeństwo w sytuacji kontaktu z osobami nieznanymi i jak ma zareagować, np. wezwać na pomoc zaufaną dorosłą osobę					
159	Nawiązuje i utrzymuje adekwatne kontakty z nauczycielami, wychowawcami, terapeutami, opiekunami praktyk zawodowych, przełożonymi w miejscu pracy/praktyki zawodowej					
160	Nawiązuje i utrzymuje kontakty z rówieśnikami w klasie lub miejscu zamieszkania					
161	Ma przyjaciół w klasie, szkole, miejscu zamieszkania					
162	Buduje i utrzymuje relacje z rodzicami					
163	Buduje i utrzymuje relacje z rodzeństwem					
164	Buduje i utrzymuje relacje z dalszą rodziną					
Uwagi i komentarze do obszaru VII						

Obszar VIII. Edukacja szkolna – pełnienie roli ucznia						
Uczeń/uczenica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
165	Realizuje obowiązek szkolny (regularnie uczestniczy w zajęciach szkolnych)					
166	Wypełnia obowiązki wynikające z roli ucznia (np. przejmuje odpowiedzialność za systematyczne przygotowanie się do zajęć i egzaminów, odrabianie prac domowych, zgłasza się do odpowiedzi)					
167	Korzysta z praw ucznia (np. podejmuje się roli przewodniczącego klasy/szkoły, innej wynikającej z praw ucznia)					
168	Utrzymuje prawidłowe relacje z rówieśnikami (np. ma trwałe relacje rówieśnicze, w tym przyjacielskie, jest aktywnym członkiem grupy rówieśniczej, potrafi współpracować w grupie na zajęciach lekcyjnych, potrafi rozwiązywać sytuacje konfliktowe w sposób społecznie akceptowany)					
169	W razie odczuwania trudności w uczeniu się prosi o pomoc nauczyciela lub inną osobę					
170	Potrafi dokonać zgodnego z własnymi predyspozycjami wyboru kontynuacji kształcenia w odniesieniu do przyszłego zawodu (np. analizuje własne zasoby, zainteresowania, zdolności, kompetencje, predyspozycje zawodowe)					
171	Określa zawody, stanowiska pracy, dla których bazą są jego kwalifikacje					
172	Realizuje praktyki zawodowe (w przypadku szkoły branżowej, technikum), uczestniczy w zajęciach dodatkowych w ramach przedmiotów nauczania w ponadpodstawowych szkołach ogólnodostępnych, z którymi wiąże swoje dalsze kształcenie w perspektywie wybranego zawodu					
173	Korzysta ze źródeł informacji dotyczących dalszego kształcenia i doskonalenia zawodowego formalnego, pozaformalnego i nieformalnego					
Uwagi i komentarze do obszaru VIII						

Obszar IX. Życie w społeczności lokalnej						
Uczeń/uczennica:		Tak	Tak, gdy otrzymuje:			Nie
			więcej czasu	wsparcie drugiej osoby	wsparcie techniczne	
174	Wykazuje zainteresowanie życiem lokalnej społeczności i jej problemami					
175	Inicjuje i aktywnie wspiera działalność na rzecz innych, działa w wolontariacie lub na rzecz organizacji pozarządowych					
176	Inicjuje spotkania pozalekcyjne w gronie kolegów i koleżanek, bierze w nich udział					
177	Bierze udział w zorganizowanych zajęciach pozalekcyjnych, np. klubie sportowym, domu kultury itp.					
178	Ma hobby, które wymaga od niego aktywności i twórczości, np. maluje, gra na instrumencie, tworzy rękodzieło					
179	Uczestniczy w życiu kulturalnym, np. zwiedza muzea, bierze udział w spotkaniach w bibliotece osiedlowej, w koncercie, meczu					
Uwagi i komentarze do obszaru IX						

Protokół Szkolnej Oceny Funkcjonalnej (PSzOF)

Imię i nazwisko ucznia:
 Szkoła: Klasa:
 Miejsce i data:

Część 1: Opis funkcjonowania ucznia

(dane z Arkusza Obserwacji Ucznia oraz innych źródeł)

Obszar I. Uczenie się i stosowanie wiedzy	
Mocne strony ucznia w obszarze I	Słabe strony ucznia w obszarze I
Źródła wiedzy: ☐ Arkusz Obserwacji Ucznia ☐ Badanie specjalistyczne (jakie?) ☐ Wywiad ☐ Inne (jakie?)	
Obszar II. Ogólne zadania i obowiązki	
Mocne strony ucznia w obszarze II	Słabe strony ucznia w obszarze II
Źródła wiedzy: ☐ Arkusz Obserwacji Ucznia ☐ Badanie specjalistyczne (jakie?) ☐ Wywiad ☐ Inne (jakie?)	

Obszar III. Porozumiewanie się	
Mocne strony ucznia w obszarze III	Słabe strony ucznia w obszarze III
Źródła wiedzy: ☐ Arkusz Obserwacji Ucznia ☐ Wywiad ☐ Badanie specjalistyczne (jakie?) ☐ Inne (jakie?)	
Obszar IV. Poruszanie się – w tym mobilność i aktywność manualna	
Mocne strony ucznia w obszarze IV	Słabe strony ucznia w obszarze IV
Źródła wiedzy: ☐ Arkusz Obserwacji Ucznia ☐ Wywiad ☐ Badanie specjalistyczne (jakie?) ☐ Inne (jakie?)	
Obszar V. Dbanie o siebie, samoobsługa i samodzielność	
Mocne strony ucznia w obszarze V	Słabe strony ucznia w obszarze V
Źródła wiedzy: ☐ Arkusz Obserwacji Ucznia ☐ Wywiad ☐ Badanie specjalistyczne (jakie?) ☐ Inne (jakie?)	

Obszar VI. Życie domowe	
Mocne strony ucznia w obszarze VI	Słabe strony ucznia w obszarze VI
Źródła wiedzy: ☐ Arkusz Obserwacji Ucznia ☐ Wywiad ☐ Badanie specjalistyczne (jakie?) ☐ Inne (jakie?)	
Obszar VII. Wzajemne kontakty i związki międzyludzkie	
Mocne strony ucznia w obszarze VII	Słabe strony ucznia w obszarze VII
Źródła wiedzy: ☐ Arkusz Obserwacji Ucznia ☐ Wywiad ☐ Badanie specjalistyczne (jakie?) ☐ Inne (jakie?)	
Obszar VIII. Edukacja szkolna – pełnienie roli ucznia	
Mocne strony ucznia w obszarze VII	Słabe strony ucznia w obszarze VII
Źródła wiedzy: ☐ Arkusz Obserwacji Ucznia ☐ Wywiad ☐ Badanie specjalistyczne (jakie?) ☐ Inne (jakie?)	

Obszar IX. Życie w społeczności lokalnej	
Mocne strony ucznia w obszarze VIII	Słabe strony ucznia w obszarze VIII
Źródła wiedzy: ☐ Arkusz Obserwacji Ucznia ☐ Badanie specjalistyczne (jakie?) ☐ Wywiad ☐ Inne (jakie?)	

Część 2: Plan wsparcia edukacyjno-specjalistycznego

Rekomendowane działania:

.....

.....

.....

.....

.....

Zakresy odpowiedzialności:

.....

.....

.....

.....

.....

Działanie	Osoba odpowiedzialna za koordynację wsparcia	Okres realizacji (od-do)

Rekomendacja do pogłębionej oceny funkcjonalnej w poradni psychologiczno-pedagogicznej

☐ TAK ☐ NIE